

Tadeusz Reroń

"Wady główne wciąż aktualne :
Saligia", Janusz Królikowski, Kraków
2005 : [recenzja]

Wrocławski Przegląd Teologiczny 13/2, 216-218

2005

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

jest przekonany, że tylko w Nim może on odnaleźć prawdę i otrzymać dar nowego życia, a w konsekwencji w pełni odnaleźć siebie.

Encyklopedia ma na celu zachęcić wyznawców Chrystusa, by w nauczaniu moralnym Jana Pawła II nie tylko szukali pouczeń doktrynalnych, ale nade wszystko wskazań, jak pozostać wiernym Chrystusowi we wszystkich wyborach życiowych. Jakże gorące były niekiedy wezwania i apele, które kierował Jan Paweł II do poszczególnych ludzi, grup społecznych, narodów i całego świata. Nauczanie moralne Papieża trzeba bez wątpienia lepiej poznawać, ale co jeszcze ważniejsze, trzeba próbować wedle niego żyć. Encyklopedia niniejsza stanowi rodzaj przewodnika po istotnych kwestiach papieskiej doktryny i wskazuje szlaki, po których człowiek podąża.

Najważniejsze zagadnienia moralne współczesności w świetle nauczania Jana Pawła II przedstawione zostały w układzie alfabetycznym. Problemy poruszone w encyklopedii to m.in.: antykoncepcja, badania prenatalne, celibat, kara śmierci, klonowanie, korupcja, media, męczeństwo, pornografia, przyjaźń, przyjemność, rozwód, starość, wartość życia. Hasła te zostały opracowane przez teologów moralistów reprezentujących różne środowiska naukowe w Polsce, m.in. KUL: bp J. Wróbel, ks. F. Greniuk, ks. J. Nagórny, ks. K. Jeżyna; Uniwersytet im. kard. S. Wyszyńskiego w Warszawie: bp. A. Dziuba, ks. I. Mroczkowski; Uniwersytet Poznański: ks. P. Bortkiewicz; Uniwersytet Opolski: ks. P. Morciniec, Uniwersytet Olsztyński: ks. M. Machinek; PAT w Krakowie: ks. J. Kowalski, ks. J. Orzeszyzna; PWT we Wrocławiu: ks. T. Reroń.

Pozycja niniejsza ukazała się w serii encyklopedii odnoszących się do osoby Jana Pawła II. Wydano już bowiem: *Encyklopedię pontyfikatu 1978-2005*; *Encyklopedię nauczania społecznego* oraz *Encyklopedię dialogu i ekumenizmu*. Redaktorami *Encyklopedii nauczania moralnego* są: ks. prof. dr hab. Janusz Nagórny, dyrektor Instytutu Teologii Moralnej KUL, przewodniczący Sekcji Polskich Teologów Moralistów, oraz ks. dr hab. Krzysztof Jeżyna, kierownik Katedry Teologii Moralnej Szczegółowej KUL.

Można mieć nadzieję, że trud włożony w przygotowanie tego dzieła zaowocuje nie tylko lepszą znajomością nauczania moralnego Jana Pawła II, ale także sztuką życia na wysoką miarę wymagań Ewangelii – czyli świętością.

ks. Tadeusz Reroń

Ks. Janusz Królikowski, *Wady główne wciąż aktualne. Saligia*, Dom Wydawniczy „Rafael”, Kraków 2005, ss. 88

Wśród niebezpieczeństw i przeszkód na drodze realizacji powołania Bożego ważne miejsce zajmują wady moralne. Niosą one z sobą groźbę ponawiania grzechów, a więc potęgowania się stanu grzesznego i jego skutków. Jako sprawności działania zapewniają łatwość działania i przyjemność. Z czasem, zwłaszcza w postaci nałogu, eliminują wewnętrzny opór i wyrzuty sumienia. Wady moralne, podobnie jak cnoty, nie są wrodzone człowiekowi, jakkolwiek przynosi je on ze sobą na świat. Wśród wad istnieje grupa takich, które wywierają szczególnie szkodliwy wpływ na psychikę i na charakter moralny czynów. Nazywa się je głównymi dlatego, że stanowią źródło wykroczeń oraz innych wad moralnych, a nie dlatego, że ich złość jest największa.

Właśnie tematyce wad głównych poświęca swą książkę ks. Janusz Królikowski. Idea wad głównych – według Autora – ma w tradycji chrześcijańskiej długą historię, w której odzwierciedla się głęboka i realistyczna chrześcijańska znajomość człowieka, jego psychologii, kultury i możliwości duchowych. Oficjalnie wymienia się siedem wad głównych. Liczba tych wad, według św. Tomasza, rodzi się stąd, że są cztery rodzaje dobra, którego człowiek może pożądać w sposób nieumiarkowany: chwała (pycha), dobro własnego ciała (łakomstwo), dobro gatunku ludzkiego (nieczystość) i bogactwo (chciwość). Ponadto istnieją trzy dobra, których człowiek może unikać w niewłaściwy sposób ze względu na zło, jakie się z nimi wiąże: własne dobro duchowe, o ile połączone jest z trudnościami (lenistwo), dobro bliźniego pojmowane jako powód smutku (zazdrość) i dobro bliźniego, które rodzi gniew.

Podtytuł książki brzmi *Saligia*. Autor chce czytelnikowi wyjaśnić, że w średniowieczu pierwsze litery siedmiu grzechów głównych składały się na słowo, które pozwalało łatwo nazwy tych grzechów, czy raczej wad, zapamiętać i podkreślało ich wzajemną łączność. *Saligia* więc to: *superbia* – próżna chwała, *avaritia* – chciwość, *luxuria* – nieczystość, *invidia* – zazdrość, *gula* – łakomstwo, *ira* – gniew, *acedia* – ociężałość.

J. Królikowski w sposób interesujący wyjaśnia treść poszczególnych wad ludzkich i ich skutki. Pycha to nieumiarkowana żądza wywyższania siebie. Ma ona wpływ na wszystkie inne wady. Jest źródłem wszystkich wykroczeń moralnych. Jej bezpośrednim owocem, „córką pychy”, jest próżność, czyli nieumiarkowana żądza zewnętrznego uznania. Popycha ona do ciągłego szukania pochwały, rozgłosu i poklasków. Chciwość polega na nieumiarkowanym pożądaniu dóbr materialnych. Nieumiarkowanie to wyraża się zarówno w chęci zdobywania, jak i w chęci posiadania, czyli w skąpstwie. Nieczystość jest nieuporządkowaną żądzą przyjemności płciowej. Utrwalona w psychice, skłania do grzechów nieczystości, a pośrednio do innych wykroczeń moralnych. Zazdrość jest smutkiem z powodu dobra cudzego, osądzonego jako pomniejszenie osoby doświadczającej zazdrości. Nie znaczy to, że człowiek chciałby to dobro posiadać dla siebie, ale że pragnie, by bliźni go nie posiadał. Wada ta powoduje wewnętrzne akty: zawiści, nienawiści, gniewu, prowadzi do oszczerstw, obmowy plotek itp. Łakomstwo jest nieuporządkowanym pożądaniem pokarmu i napoju co do jakości i sposobu ich spożywania. Prowadzi do powstania szkód tak materialnych, jak i duchowych, wynikających z tego powodu. Może prowadzić również do wielu wykroczeń takich, jak: nieczystość, lekkomyślność, gniew czy niesprawiedliwość. Gniew natomiast polega na nieopanowanej rządzy zemsty, a wyraża się w nieuzasadnionych lub przesadnych wybuchach złości. Gniew godziwy winien przejawiać się we właściwej formie, we właściwym czasie i ze słusznej przyczyny, a więc powinien być normowany rozumem. Lenistwo zaś jest stałym zniechęceniem do rzeczy Bożych, do dóbr duchowych i wewnętrznej pracy nad sobą. Jako wada utrwalona w psychice promieniuje szkodliwie na całokształt życia moralnego, wnosząc do psychiki i utrwalając w niej paraliżujący smutek i odrazę do dóbr wyższych.

Przedstawiona doktryna wad głównych – wyjaśnia we wstępie Autor – nie jest doktryną mającą przesładować człowieka czy też zohydzić mu działanie wypływające z jego wewnętrznych dynamizmów. Jej zadaniem jest zdemaskowanie wielorakich niebezpieczeństw, które ukrywają się w człowieku i które łatwo mogą zostać wzbudzone, stając się uciążliwe i poniżające dla samego człowieka, jak i demoralizujące dla otoczenia. Chodzi

więc o to, by skłonić człowieka do odpowiedzialnego traktowania danych mu możliwości sprawczych, przy uwzględnienia celu, do którego jest przeznaczony.

Rzeczywistość grzechu w człowieku wyznacza konieczne zadania moralne podejmowania ciągłej walki i przewycięzania grzechu w sobie i w innych. Wiadomo, że ta walka byłaby beznadziejna, gdyby był on zdany tylko na własne siły. Walkę ze złem prowadzi sam Chrystus, a człowiek grzeszny ma się tylko przyłączyć do Niego, odpowiedzieć na Jego wezwanie. To wezwanie obejmuje trzy dziedziny: proces pokuty, nawrócenia i przemiany serca; pozytywną pracę nad sobą, zmierzającą do wyrobienia w sobie łatwości w czynieniu dobra oraz wzrastanie w cnocie. Istotne jest tu wzrastanie w miłości. Powstanie z grzechu i odrodzenie moralne jest właśnie przede wszystkim przywróceniem do stanu miłości. Kroczenie drogą miłości, duchowe wzrastanie na tej drodze, dokonuje się głównie poprzez uczestnictwo w sakramentach świętych.

Dobrze się stało, że na półkach księgarskich pojawiła się pozycja poświęcona ludzkim wadom, które zaciemniają sumienie i nakłaniają do zła. Istnieje i dziś pilna potrzeba powrotu do refleksji nad ludzkim działaniem, w które wpisuje się doktryna wad głównych. Chodzi o to, by stale kształtować człowieka i prowadzić go do stawania się sobą w wolności, a tym samym, by otwierać przed im drogę do stania się odpowiedzialnym chrześcijaninem. Nie jest bowiem przeznaczeniem człowieka uleganie niepohamowanemu wirowi pożądań. Jego drogą jest zrzucenie ich z siebie, by odzyskać wolność ducha i urzeczywistnić swoje duchowe możliwości.

ks. Tadeusz Reroń

Karl Rahner, *Pisma wybrane*, t. I, wybór tekstów i przekład G. Bubel, WAM, Kraków 2005, ss. 356

Karl Rahner wpłynął w wielkim stopniu na rozwój teologii katolickiej XX wieku. Należy on do najwybitniejszych teologów katolickich ubiegłego stulecia. Przy znaczącym udziale Rahnera powstały tak znane dzieła teologiczne, jak: *Lexikon für Theologie und Kirche*, *Sacramentum mundi*, *Mysterium salutis*, *Kleines Theologisches Wörterbuch*, *Handbuch der Pastoraltheologie*, seria wydawnicza *Quaestiones disputatae* oraz posoborowe czasopismo teologiczne „Concilium”. W Polsce Karl Rahner jest jednak wciąż mało znany, ze względu na trudny, zmuszający do myślenia język refleksji teologicznej. Niemniej posiadamy w języku polskim ważne dzieło Rahnera *Podstawowy wykład wiary. Wprowadzenie do pojęcia chrześcijaństwa* (1987) oraz wybór artykułów pod tytułem *O możliwościach wiary dzisiaj* (1965 i 1983). Mamy też w języku polskim takie prace Rahnera, jak: *Kiedy się modlisz* (1968), *Wierzę w Jezusa Chrystusa* (1977), *Bóg stał się człowiekiem. Medytacje* (1978), *Rzyko chrześcijanina* (1979), *Przez Syna do Ojca* (1979), *Mały słownik teologiczny* (1987, 1996), *Mój problem. Karl Rahner odpowiada na pytania młodzieży* (1985) oraz *Słowo z krzyża* (1985). Myśl Rahnera przybliżają dwa opracowania: I. Bokwy, *Wprowadzenie do teologii Karla Rahnera* (Tarnów 1996); oraz K. Góździa, *Tajemnica Boga i człowieka według Karla Rahnera* (Lublin 2004).

Większość twórczości teologicznej Karla Rahnera to artykuły, konferencje i wykłady opublikowane w jego *Schriften zur Theologie* w latach 1954-1984. Dzieło to, wydane